

RENAȘTEREA

ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMANE
A VADULUI, FELEACULUI, GEOAGIULUI ȘI CLUJULUI

Redacția și Administrația:
CLUJ.
Strada Iuliu Maniu Nr. 36

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ
Abonament: 150 Lei la an.

Redactor responsabil:
Dr. SEBASTIAN STANCA
Telefon 13-74

Nr. 2555/925 Preș.

NICOLAE

Din mila lui Dumnezeu Episcopul Eparhiei ortodoxe-române a Vadului, Feleacului și Clujului.

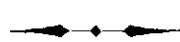
Iubitului cler și popor al Eparhiei Noastre, Iubiților și Onoraților deputați sinodali la Sinodul Eparhial: dar și milă dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Christos.

În temeiul §§-lor 89 și 90 din Statutul Organic, convocăm și declarăm convocat Sinodul ordinar anual al Eparhiei Noastre în biserica ortodoxă din Cluj pe *Dumineca Tomii, adică în 26 Aprilie, a c., la 9 oare antemeridiane*, când se începe serviciul divin, iar după aceasta va urma deschiderea Sinodului în localul, care se va designa spre acest scop.

Cluj, 11 Aprilie, 1925,

NICOLAE IVAN m. p.

Episcop.

Art. 8 din Rglmt: Toți deputații aleși sunt datori a se prezenta la deschiderea Sinodului sau în cazuri grave de împiedecare, a-și justifica absența.

Deputații, cari nu se înfățișează la Sinod, și nu justifică absența, după 3 zile, dela deschidere, se consideră, că renunță la mandat.

Concediu pe 3 zile poate da prezidentul, pe timp mai îndelungat numai Sinodul.

Pe timpul absenței nu compet diurne. Cererile de concediu se resoalvă îndată.

Organizarea bisericească

Cuvântarea D-lui deputat Dr. Ion Lupas
rostită în Camera deputaților la 1 Apr. 1925.

(Urmare)

Cred, domnilor, că în aceste citate găsiți încă un motiv suficient pentru justificarea acelor înalte fețe bisericești, cari au admis în textul Constituției câteva precizări relative la viitoarea organizare. Dacă un om de valoare științifică și de autoritatea lui Melchisedek a putut în anumite momente să interpreteze canoanele așa de diferit, nu era exclus pericolul ca proiectul de organizare bisericească lăsat exclusiv în seama unor organe bisericești insuficient pregătite pentru înțelegerea acestor postulate vitale, să întâmpine dificultăți de neînălțurat și în cele din urmă să fie cu totul zădărnice încercările de a înfăptui organizarea constituțională dorită. Aceasta este însă o explicație, care nu ne poate impune nouă să aderăm numai decât la părerile lor și să aprobăm, acum ulterior, textul constituțiunii. Dar scopul cuvântării mele nu este să fac o critică postumă a acestui art. 22 din Constituție, ci să caut întrucât textul, așa cum îl vedem în fața noastră, a fost aplicat. Părerea ferarea noastră sau nu a fost aplicat. Părerea mea personală rămâne deci, că textul Constituțiunii a impietat asupra domeniului de autonomie bisericească. Zic numai „impietat”, căci nu ași vrea să folosesc cuvântul aspru, pe care îl folosește, în altă legătură de idei, dl ministru al cultelor, cuvântul de „eludare”, deși pentru mine ar fi mai îndreptățită folosința acestui cuvânt decât pentru D-Sa, care aduce comisiunii bisericești de 15 învinuirea, că ar fi eludat acest text al Constituției încercând să facă două modalități pentru alegerea mitropoliților și episcopilor, păstrând pentru Ardeal ne-schimbate dispozițiile statutului din 1868.

Ca membru al acelei comisii de 15, mă simt oarecum obligat moralmente, să iau în apărare și să justific procedarea ei. Eu cred că comisiunea a procedat cu atâta dragoste și înțelegere pentru interesele bisericești și ale statului, încât nu merită să i-se aducă această gravă învinuire. Eu înțeleg că mulți dintre frații noștri din Vechiul-Regat au devenit cam impacienți față de încetineala, cu care a lucrat

comisiunea aceasta. Este adevărat că comisiunea a lucrat încet, însă vă rog să țineți seama de dificultățile extraordinar de mari, pe care le-a avut.

Comisiunea aceasta nu a voit să facă un proiect de lege prin octroiere, prin impunere, prin majorizare de voturi, ci prin armonizarea și înfrățirea cugetelor. De aceea a adoptat dela început nu modalitatea unui vot al majorității din comisiune, ci pe aceea a votului unanim. Anteproiectul de constituțiune bisericească pregătit în toamna anului 1921 a rezultat din felul acesta de lucrare. La chestiunile, în care nu ne-am putut înțelege deplin, unde ardeleții au spus că: nu pot ceda, unde basarabienii au cerut ca obiceiurile lor locale să fie păstrate, acolo noi am introdus aceste două modalități. Ne-am dat seama că prin aceasta nu facem nici o crimă, nici față de stat, dimpotrivă am știut că facem un bine. După cum a accentuat și episcopul Romanului, Iucian raportorul dela Senat al acestui proiect, unitatea sufletească a fost conservată de secole prin biserica noastră ortodoxă. Datoria generației de astăzi și a celor viitoare este să îngrijească cu tot dinadinsul ca această unitate să nu se clatine prin măsuri pripite de legislațiune iăcută fără consingământul tuturor, numai prin simplă impunere. (Aplauze).

Mai departe, noi am știut că procedăm în senzul Evangheliei lui Hristos și potrivit canoanelor. Căci Mântuitorul spune: „În casa tatălui meu sunt multe lăcașuri”; între hotărârile primului Sinod ecumenic este canonul al VI-lea, care precizează că oricând se produc schimbări de acestea de jurisdicțiune bisericească, „*obiceiurile cele vechi să se păstreze*”. Am știut mai departe că nu numai la Evanghelie și în canoane scrie așa, dar întreaga experiență istorică ne-a dovedit că apărăm un punct de vedere absolut just și corect. Când a fost răpită Bucovina și a trecut episcopul Hărescu dincolo la Austria, cărmuirea austriacă, oricât de rea și asupritoare a fost ea, a avut îngăduința să-l lase pe acest episcop în dependență ierarhică de mitropolia din Iași, până la 1781. Când a fost smulsă Basarabia din trupul Moldovei și supusă Rusiei, mitropolitul și exarhul Basarabiei, învățatul Gavriil Bănulescu, originar din Ardeal, dela

Bistrița, a avut și el această înțelegere a situațiunii locale și a cerut dela cărmuirea noastră să permită a se păstra toate obiceiurile locale moldovenesti, care nu vor fi în conflict cu legea împărăției. Avem și noi în Ardeal experiențe seculare. De câte ori a trecut Ardealul dela o dominațiune la alta, totdeauna s'a procedat cu îngrijire față de toate confesiunile, fiindcă se știa că această chestiune este foarte complicată.

Când a trecut Transilvania la 1691, sub cărmuirea habsburgică s'a precizat în „Diploma Leopoldină”, — un act de stat pe care s'a bazat constituțiunea ardeleană până la 1848, — că în chestiunea confesiunilor „nihil alterabitur”. Este adevărat că nu și-au respectat angajamentul, chiar la sfârșitul secolului au făcut schimbările acelea care ne-au sfâșiat pe noi în două tabere, dar numai formal, fiindcă din punct de vedere sufletesc nu există nici azi în Ardeal două biserici, ci o singură biserică, o singură lege românească.

Dl Aurel Cosma: Dar au distrus bisericile și mănăstirile, le-au ars, și-au distrus până la ruine. Ar fi bine să amintim și lucrurile acestea.

Dl I. Lupas: Aveți dreptate, domnule deputat, le-a distrus un general cu numele Bukow, pe care împărăteasa Maria Terezia l-a trimis să rezolve diferendul dintre ortodocși și uniți. Se întâmplă ca generalii să fie adeseori foarte sumari în procedeele lor. Astfel și Bukow a rezolvat cu tunul o chestiune confesională dând ordin să fie distruse mănăstirile de piatră, iar cele de lemn să fie arse (*monasteria lapidea destruantur, lignea vero comburantur*).

Dl I. Lupas: La 1848, când s'a făcut unirea forțată a Transilvaniei cu Ungaria, deasemenea s'a respectat chestiunea aceasta delicată confesională. La 1868, când s'a făcut din nou unirea forțată a Transilvaniei cu Ungaria, parlamentul unguresc din Budapesta, oricât a fost el de puțin dispus să respecte regionalismul ardelenesc, totuși a votat art. de lege 43 din a. 1868. § 14 al acestei legi spune că confesiunilor ardelenesti nu li-se face nici o silă; dacă vor voi să se unifice cu confesiunile omodoxe din restul Ungariei bine, iar dacă nu, să rămână cum au fost. Amestec cazul foarte instructiv, cum confesiunea romano-catolică, din Transilvania împotriva tuturor stă-

ruintelor puse din partea înaltului și puternicului cler romano-catolic din Ungaria, niciodată n'a voit să se unifice cu organizarea din restul Ungariei, ci a rămas cu organizarea provincială pe care și-a dat-o în cursul veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea.

Aceiaș caz cu biserica reformată a calvinilor din Ardeal, care și astăzi a rămas cu organizațiunea sistemului consistorial și cea din părțile Tisei, din „părțile anexe” ale Transilvaniei, care avea la bază sistemul presbiteral, nu au voit cu nici un preț să facă această unificare, ci au spus că se simt destul de bine cu organizațiunea lor bisericească, cum a fost creiată prin procesul istoric deosebit.

N'am auzit pe nimeni spunând că ideea de unitate a „statului național maghiar” ar fi suferit vre-o stîrbire, prin faptul că bisericile acestea nu s'au unificat cu administrațiunea și constituțiunea lor (aplauze pe băncile opoziției).

De asemenea învățăminte desigur că trebuie să ținem seamă, chiar și când ele nu vin dela prietenii noștri. Reprezentanții ardeleni cari au fost în comisiune: I. P. S. S. Mitropolitul Sibiului, dl doctor Valer Braniste și cei ce are onoare a vă vorbi în momentul acesta, am apărut în toate împrejurările acest punct de vedere, și credem că am făcut un lucru bun, nu numai pentru interesele ardelenesti, dar chiar pentru interesul de consolidare a României întregite. Rezistența aceasta ardelenescă a trezit oarecari discuțiuni, o mică literatură specială de broșuri, articole de reviste și studii cari au putut să îmbogățească literatura noastră de drept bisericesc, până acuma destul de săracă. Voi aminti în primul rând lucrarea învățatului profesor de drept bisericesc al facultății de teologie din Cernăuți, părintele doctor Valerian Seseanu, care era gata încă din 1920. Voi aminti apoi — ca să urmez în serie cronologică — cartea dlui avocat dela Turda, doctor Valer Moldovan, membru al delegațiunii ardeleni; voi aminti cartea lucrată metodic, cartea remarcabilă publicată de dl Matei aci în tipografia „Casei scoalelor” sub titlul „Contribuțiuni la istoria dreptului bisericesc”, apoi lucrările preoților din Basarabia, de asemenea lucrări cari merită să fie considerate ca expresiune fidelă a opiniei publice din provincia aceasta; iar ca lucrări scrise din partea fraților din vechiul regat, voi aminti broșura dlui

inspector general în ministerul cultelor și artelor Ioan Gh. Savin, intitulată „Biserica română și noua ei organizare”, apărută în București la 1925.

În această lucrare, — dupăcum se întâmplă că noi cei din Ardeal să nu prea fim cruțați de câte ori avem păreri deosebite de ale fraților din București, — ni s'au administrat oarecari ironii, acestea pentru motivul că punctul de vedere ardelenesc a fost și a rămas consecvent până la sfârșit. Noi nu pretindeam însă că ceea ce Ardealul după o experiență de 50—60 de ani de zile socotea că este bun, să fie introdus fără întârziere și în biserică din vechiul regat, dacă conducătorii și credincioșii acestei biserici aflau că nu este bun și acceptabil pentru dânșii.

Dl I. Mihalache: Noi, în numele unificării, pretindem să stricați și d'oastră ceea ce aveți bun.

O voce: Să luăm ce este bun din toate părțile.

Dl I. Lupas: Domnule Mihalache, din primul moment, din ședințele prime ale „constituantei” ținute în București în Septembrie 1920, ne-am propus să procedăm după sfatul apostolului Pavel, care scrie în mod categoric:

„Tot ce este bun să țineți, de tot felul de lucru rău să vă feriți, ca însuși Dumnezeu păcii să vă sfințească și să vă binecuvinteze pe voi într-o toată desăvârșit”.

Dl I. Mihalache: Aceste cuvinte ar trebui să le scrieți pe ușa dlui Vintilă Brătianu.

Dl I. Lupas: Nu am putut să ne abatem dela sfatul acesta apostolesc și de aceea lucrurile au mers cam încet.

Să vedeți acum cum apreciază dl inspector încetineala noastră. Noi am spus: ne unificăm în acele corporațiuni și foruri de conducere centrală, unde nu este deosebire între noi, ne unificăm în ceea ce privește Sfântul Sinod și recunoaștem congresul general bisericesc, care își va ține ședințele la București. Recunoaștem deasemenea și consiliul general, dar lăsați-ne celelalte întocmiri constituționale și administrative, cari după o lungă experiență s'au dovedit a fi bune, lăsați-ne să le păstrăm în liniște și cu frăție, fiindcă ele nu ating nicidecum în mod păgubitor unitatea noastră sufletească (aplauze pe băncile opoziției).

Numai atunci să poftiți, să ne dăruți o orga-

nizație mai corăspunzătoare, când noi ne vom plânge, că nu ne simțim destul de bine în încăperile largi ale organizației noastre bisericești, rămasă ca moștenire sfântă dela nemuritorul Șaguna.

Față de aceste cuvinte, domnul inspector spune cu o ironie tendențioasă, dar rău plasată:

„Cu alte cuvinte ne unificăm, dar rămânem întru totul cum am fost. Să nu mi-se jec în nume de rău, dacă cetirea acestui aliniat mi-a evocat figura marelui ironist Caragiale... Unificare da, dar să nu se schimbe nimic din statutul șagunian”...

Noi nu am zis aceasta, am stăruit să nu se schimbe ce a fost bun, dar am admis din capul locului unele modificări, pe cari însăși experiența noastră le-a dovedit ca necesare și pe cari eu personal le cerusem încă dela 1914, printr'o scriere publicată la Sibiu, cu titlul: „Interpretarea statutului organic”.

Va să zică, putem dovedi și cu mijloace literare, că ni se aduce o învinuire nedreaptă când ni se atribuie lucruri pe care nu le-am cerut, când suntem muștrați pentru afirmații pe care nu le-am făcut. Apoi continuă dl inspector astfel:

„Contra-dicția, în care s'au găsit, ceice au semnat acest proiect de unificare (al comisiei de 15) — și știu bine ce sentimente deosebite conține fiecare din iscălituri — dacă dă loc la puțină ironie, ascunde în sine și mult tragic.

„E mărturisirea brutală a atâtor prejudecăți și temeri ireconciliabile. Și între ele, una care primează: teama de politica furisată în biserică.

„Biserica din vechiul regat mai ales este privită ca victimă a acestei atotputernicii, a prea strânsei dependențe dintre biserică și stat.

„De aici păstrarea și îngrădirea în vechile forme de organizație, la bisericile din provincii, vădită tendință de distanțare față de stat, și teama de a adopta forme experimentate sau reclamate de biserică din regat.

„Biata biserică din regat! E obiect de compătimire și groază. În ea sunt toți dispuși să vadă tipul clasic al bisericii aservite de stat.

„Nu vrem unificarea cu biserică din vechiul regat, fiindcă nu vrem sărăcia ei, nici decăderea ei”. Acest răspuns l-am auzit de atâtea ori, spus în chip naiv și crud de preoții basarabeni.

„Nu vrem unificare cu furca” și nici „ingerința puterii laice în cele sacre”, ne spun cu o anumită diplomatie cei din Ardeal.

„Faima aceasta rea și — mă grăbesc să adaug — nedreaptă, ne-am făcut-o de altfel singuri.

„În țara libertății a înflorit cu prisosință obiceiul de a supune unei aspre critici tot: și ceea ce era rău și ceea ce — deși bun — să dorea să fie și mai bun. La frații de peste hotare am văzut totul în perspectiva depărtărilor și a așteptărilor. Rezultatul acestui criticism îl resimțim astăzi, cu efecte destul de dureroase și nu numai în domeniul bisericesc. Noi, ceice ne-am dat prea aspre certificate de conduită, am pierdut ceva din stima și justa prețuire a fraților din noile provincii”.

În acest ultim aliniat, domnul inspector general poate să aibă dreptate. Cred însă că nu ne poate învinui nici pe noi, pe Ardeleni, nici pe frații din Basarabia, nici pe cei din Bucovina, pentru starea aceasta sufletească. Într-adevăr, am observat și noi că există această stare sufletească, formând la început, dela pîrmele întâlniri o piedică destul de grea în calea apropierii și a armonizării opiniunilor diferite. De altă parte cred că exagerează, când vede ceva tragic în deosebirea de principii, care s'a ivit între membrii comisiunii de 15. Cu mult mai aplicat sunt să dau dreptate domnului raportor Gîrboviceanu, care vede în tenacitatea cu care țineau Ardeleni la moștenirea lui Șaguna, tocmai dimpotrivă un lucru laudabil, și găsește chiar un moment sufletec înduioșător în această atitudine a lor. Eu cred că nu poate exista un argument mai convingător pentru bunătatea unei legi, decât faptul că acei cari au trăit peste o jumătate de secol sub regimul ei, spun: nu ne trebuie alta, suntem mulțumiți cu legea pe care o avem, ținem morțiș la ea! (Aplauze pe băncile opoziției).

În schimb însă nici în comisiunea de 15 nici aiurea nu s'a găsit absolut nimeni ca în numele bisericii din vechiul regat, să spună măcar un cuvânt de mulțumire și de recunoștință pentru ceea ce a făcut Sf. Sinod al vladicilor dela 1872 până azi. Deasemeni nu a fost nimeni care să spună un cuvânt de mulțumire pentru ceea ce a făcut consistoriul superior bisericesc dela 1909 sau 1911 până la război. Și

atunci, era natural că ceice știau din propria lor experiență, că în vechiul regat rânduile bisericești nu sunt din cele mai bune, să consimtă și ei a primi întocmirile incomparabil superioare ale mitropoliei ardelen. Postul arhiepiscop al Basarabiei, Nicodim ne-a ușurat în câțva situația spunând în conferința dela Sinaia, cum a fost primit în cursul războiului în Rusia, și cum fiind acolo a putut să cunoască deaproape lucrările, care se făceau pentru organizarea bisericii rusești. După mai multe lucrări comparative comisia rusească a ajuns la concluzia, că cea mai bună organizare între toate bisericile ortodoxe răsăritene o are biserica ortodoxă română din Ardeal. Această mărturisire ne-a ușurat situația. Dar ca să vedeți că lucrurile ce afirmăm nu sunt numai impresii personale, îmi permit să citez un pasaj din procesul verbal al comisiei speciale bisericești, ținută la 19 Septembrie 1920 în sala Sf. Sinod, aici la București. Cred, că merită să fie relevat acest pasaj, fiindcă vine dela unul, care era în măsură să cunoască tot ceea ce a făcut aici Sf. Sinod și Consistoriul superior bisericesc. Vine dela însuși I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei Pimen. Luând cuvântul în acea discuție a insistat pentru respectarea hotărîrii dela Sinaia. La Sinaia în 1919 s'a hotărît să luăm de bază statutul organic din Transilvania: I. P. S. S. spunea: „recunoaștem că organizarea bisericească din provinciile desrobite este mai bună decât organizarea bisericii autocefale ortodoxe române din vechiul regat”. Declară că așteaptă dela ardeleni, bucovineni basarabeni o mare înrăurire binefăcătoare asupra autonomiei bisericești din regat, fiindcă aci luptele politice de partid au atins adeseori în mod dureros și păgubitor interesele bisericii. „Să dela Dumnezeu să avem în serviciul bisericii întregi patriotîsmul clerului din Ardeal și cultura clerului din Bucovina”... Constată apoi că singur are răspunderea pentru întreagă conducerea mitropoliei din Moldova, dar se îngrozeste de greutatea acestei răspunderi; de aceea a împărțit această răspundere cu sfinții săi, deși nu are un consistoriu administrativ, fiindcă *nu are ce administra*, ci există numai dicasterii judecătorești. Așteaptă *ca o zi de înviere* și de bucurie ziua, când se vor înființa pe lângă toate episcopatele și mitropoliile consistorii, cari să îmbrățișeze toate problemele

bisericești și culturale. Astăzi, când atâtea confesiuni eterodoxe bine organizate și autonome există în cuprinsul României întregite, este imperios necesar, ca biserica ortodoxă-română să-și aibă organizație autonomă *cu participarea elementului mirean*, spre a-și putea îndeplini misiunea cel puțin tot atât de bine ca și celelalte biserici și confesiuni autonome”.

Firește că în această declarație aveam acum un câștig de cauză după o luptă de peste un an de zile. Dar tot erau oameni cari ziceau: de ce să primim tot ce vine din Ardeal? S'au făcut diferite propuneri. Noi am zis: respectăm înalta erudițiune canonică și bisericească a oricui, însă de dragul nici unei considerațiuni teoretice-doctrinare nu putem părăsi nici odată baza legală a autonomiei constituționale reprezentative, pe care o avem asigurată în statutul șagunian (aplauze din partea opoziției).

Și atunci, ne-a venit în ajutor, trebuie să spun, cu o motivare destul de interesantă în felul ei, dl prof. dela Cernăuți, părintele doctor Valerian Sesan, care și-a exprimat părerea că nu este bine să pășim dela început cu mărturisirea că noi vrem să generalizăm dispozițiunile statutului organic din Ardeal pentru întreg restul țării” să facem lucrul acesta, dar să nu-i zicem pe nume, fiindcă îndată ce-l numim, se ridică mulți și spun că nu vor să audă de statutul lui Șaguna. Wir sollen das Kind nicht an seinem Namen nennen. Toți dorim organizarea și consolidarea bisericii cam în felul, cum o prevede statutul organic. Dar să nu spunem că luăm de bază statutul lui x sau y”.

Ardelenii și față de observațiunea aceasta au zis: că fiind chemați la o lucrare de o importanță așa de mare, trebuie să spună pe față tot ce face doresc (aplauze din partea opoziției). De aceia am declarat din capul locului: să nu ne luați în nume de rău fraților, vă asigurăm, că dorim din tot adâncul sufletului nostru unificarea bisericească, însă cu metodă rațională. Dacă ne dați posibilitatea să lucrăm cu această metodă rațională, rămânem aici, ne supunem tuturor greutăților, lucrăm o lună, un an, zece ani, căci noi nu admitem ca lucrarea aceasta să fie precipitată. Și atunci văzând rezistența aceasta ardelenescă membri comisiunii au zis: aveți dreptate; admitem părerea d-v. să luăm statutul organic dela alfa până la omega, să-l examinăm punct

de punct, ca să vedem ce putem primi și ce nu. Aceasta a fost singura metodă rațională, care se putea aplica în chestiunea de unificare a organizării bisericești, ca organizarea aceasta să poată fi expresiunea fidelă a consimțământului tuturor părților interesate.

Din parte-mi, țin să exprim cu multă durere sufletească, părerea de rău că nu s'a procedat cu aceeași metodă rațională la alcătuirea constituției politice din 1923 și la toate legile de organizare ale statului național român. Dacă s'ar fi procedat așa, nu s'ar fi trezit atâtea nemulțumiri în toate provinciile alipite, atunci toți ar fi avut impresiunea că se legează în Capitala României întregite, nu prin impunerea unui partid, sau a unei majorități, creată de acel partid, ci se votează prin un fel de consensus comunis al națiunii întregi. (Aplauze prelungite pe băncile opoziției). Și va recunoaște oricine că acest consensus comunis ar fi fost o forță cu mult mai mare și o garanție mai puternică pentru oricare lege, decât așa cum s'a făcut, suprimând și eliminând adeseori nu părțile rele din vechile legislații, ci pe cele bune, care prinseseră rădăcini adânci în conștiința cetățenească a locuitorilor din acele provincii. De aceea, domnilor, să-mi dați voie să resping ironia, pe care domnul inspector general al cultelor, binevoieste a o adresa în broșura sa comisiunii de 15. Dar, în același timp, vă rog să-mi permiteți, ca expresiunea de „eludare”, adresată acelelas comisiunii în expunerea de motive a domnului ministru al cultelor, să o consider numai ca un „lapsus calami”, care s'a strecurat pe neobservate în raportul de altfel atât de temeinic și îngrijit al d-sale. Mă mir că domnul ministru al cultelor, în calitatea sa de istoric obiectiv, care are obiceiul foarte apreciabil de a fi totdeauna cât se poate de scrupulos și în formă și în fond, de a preciza până în cele mai mici amănunțimi toate momentele care merită relevate într'o chestiune oarecare, mă mir că a scăpat un moment destul de instructiv, un moment din istoria contemporană a acestor lucrări de unificare bisericească. Ați văzut că ne-a trebuit o luptă așa de considerabilă, ca să punem în aplicare o metodă rațională. Veți întreba nu a intervenit oare nici un moment care să-i îndârjească pe Ardeleni în rezistența lor? A intervenit momentul acela, penibil pentru noi, care

a revoltat tot Ardealul. În 5 Februarie 1920, prin surprindere s'a votat, în Senatul României întregite un articol unic, prin care se încerca unificarea bisericească dintr'o singură trăsătură de condei. Acela, care a prezentat nenorocitul articol unic și l-a susținut cu succes în debaterile senatului, a fost dl ministru de culte Ioan Borcea dela Iași.

Dl I. Mihalache: Propunerea nu a fost a domnului Borcea personal, ci dsa și-a însușit-o dela Sf. Sinod.

Dl I. Lupas: Vreau să amintesc că I. Prea S. Sa Mitropolitul primat, a ținut atunci o cuvântare în Senat și a avut o expresiune, pe care o cred foarte potrivită cu felul cum s'a întocmit acel articol unic; anume, spunea că idea a „lunecat” dela Sfântul Sinod și numai după această „lunecare” a fost pusă în forma acelui articol unic și votată în Senat prin surprindere. Când s'au ridicat protestări și unii dintre senatorii ardeleni, bucovineni și basarabeni au spus: votăm acest articol, dar cu condiția ca organizările provinciale de până acum să rămână în vigoare până la definitivă unificare administrativă a bisericii, a fost respins amendamentul făcut în acest sens de protopopul Lugojului dr. G. Popovici, fiind combătut cu o deosebită violență de fostul ministru de finanțe, domnul Aurel Vlad, care spunea că este nu numai superfluu, ci de dreptul primejdios amendamentul, care a fost respins, iar articolul unic primit.

Atunci Ardelenii s'au întrebat cu groază: Cum? Domnii dela București vor să ne unifice, să ne desființeze prin o trăsătură de condei, ceea ce avem noi mai scump, ceea ce a creat sub raportul legislației bisericești, mai de valoare, neamul nostru, din oricare parte a lui?

Dl I. Mihalache: Mai exact, domnii dela noi s'au bucurestenizat.

Dl I. Lupas: Dar vă rog, domnilor, a fost o mare deosebire între guvernul și majoritatea de atunci, și între cea de astăzi. Guvernul de atunci nu dispunea de majorități așa de docile, cum le vedem în zilele noastre. Majoritatea parlamentară de atunci a avut destul curaj civic, destulă putere de convingere să spună și dlui Borcea și dlui Vlad: „Dacă lăsați să treacă articolul acesta unic și la Cameră, atunci noi părăsim partidul și trecem în opoziție”.

Dl Iuliu Maniu: Domnule profesor, vă aduceți aminte, că a fost o sedință a partidului nostru, unde a fost nevoit dl Borcea să dea explicațiunile necesare, și partidul nu a acceptat acest articol.

Dl I. Lupas: Este exact, ce spuneți dv., domnule Maniu; eu însumi, deși făceam atunci parte din majoritatea guvernamentală, am primit însărcinarea de a-l interpela pe fostul ministru Borcea într'o sedință a camerei, spre a-l îndupleca să declare public că își retrage proiectul. Interpelarea o am și dezvoltat în ziua de 21 Februarie 1920, iar urmarea a fost că acest proiect a rămas îngropat în cartoanele ministerului de culte. Praful uitării s'a așternut asupra lui în straturi așa de groase, încât nici un istoric scrupulos ca actualul ministru de culte, d. Al. Lăpedatu, nu i-a mai putut da de urmă, să-l amintească în expunerea sa de motive. (Aplauze)

Dl Al. Lăpedatu, ministrul cultelor și artelor: Acum aud pentru întâia oară de acest articol unic. În Februarie 1920, eram și eu membru al Senatului, dar eram delegatul guvernului la Paris, la conferința de pace, așa încât habar nu am avut de toată această chestiune.

Dl Dr. N. Lupu: Dar eu eram acolo ca ministru de interne și acum aud pentru întâia dată de ea (ilaritate).

Dl I. Lupas: Ar fi fost foarte bine, dacă din experiența aceasta a primului articol unic, prezentat în Parlamentul României întregite, ar fi știut să tragă învățăminte necesare și guvernele, cari au urmat de atunci încoace, și să nu mai fi făcut legiferări, cum le-au făcut, prin articole unice, sau chiar unificări prin ordonanțe ministeriale, sau prin regulamente octroiote pe cari nu le-a discutat și nu le-a cunoscut nimeni, în provinciile desrobite. (Aplauze pe băncile opoziției).

Dar, veți întreba domnilor deputați: cari au fost metodele, cu cari s'a lucrat în această comisiune, în ce au constatat ele? Au constatat în studii comparative, făcute cu îndelungă răbdare, cu condescența cuvenită, frățescă a unora față de alții, cu respectul deplin al opiniilor, din oricare parte ar fi venit ele. Nimeni dintre membrii acestei comisiuni nu se poate plânge, că a spus vre-odată o opinie folositoare intereselor bisericești, și nu s'a ținut seamă de ea. Studiul acesta, firește, că a reclamat timp. Când au fost puse alături diferite

dispozițiuni și rânduieli din cele patru legislațiuni bisericești, atunci s'a văzut că concepțutul autonomiei bisericești e mai deplin lămurit în legea ardeleană, pentru că era lămurit, nu numai în texte, ci și în fapte, atât priyitor la relațiile față de stat, cât și în lăuntru cadrelor de organizație bisericească, în raport cu toate părțile constitutive ale bisericii. Fiecare parte stă, foarte clar, până unde se întinde sfera ei de activitate și autonomie, stia protopopia, stia eparhia, și rămânea ca la mitropolie să fie concentrate numai firele de conducere în ultimă instanță. După cum a făcut o comparațiune potrivită filosoful bănățean, Alexandru Mocsonyi: constituțiunea aceasta era ca o piramidă, care avea în organizațiunea parohială baza cea mai largă, și se înălța treptat subțindu-se, până la vârful piramidei, unde se concentra totul, din punct de vedere legislativ, în congresul național-bisericesc. Era, nu numai o literă de lege, era o realitate așa de vie, încât nu cunosc în trecutul juridic al neamului nostru alta, care să fi pătruns așa de adânc în sufletul și conștiința obștească, cum a pătruns legea lui Șaguna în Ardeal. Atunci s'a văzut că, pe lângă precizarea aceasta a autonomiei, sub toate laturile ei, legea bisericească din Ardeal respectă în mai mare măsură decât cea din vechiul regat și principiul ierarhic. Fiindcă episcopii și mitropolii își aveau acolo drepturile lor destul de lămurite în dispozițiunile, cari priveau activitatea Sinodului episcopesc. Este adevărat că aceste drepturi erau reduse numai la chestiuni de ordin dogmatic, simbolic și ritual. În celelalte chestiuni bisericești ierarhii cooperau în senatele strict bisericești cu preoții, în senatele școlare și epitropești cu preoții și cu mirenii, după cum colaborau de asemenea și în coroporațiunile legislative, în Sinoadele eparhiale și în congresul național-bisericesc. S'a constatat însă în legea din Ardeal o lacună în privința suveranității, pe care legea o acorda Sinoadelor eparhiale în măsură nelimitată, încât în anumite împrejurări putea să periclitizeze conducerea centrală a Mitropoliei. Orice hotărîre a unui Sinod eparhial, cât ar fi fost de rea, nu putea să fie apelată la congresul național-bisericesc. Și atunci s'a zis: dacă constatăm această lacună, să dăm posibilitatea să fie înlăturată; să facem ca în viitoarea organizațiune să se dea dreptul

fie episcopului, fie altora să facă apel la un for legislativ superior. În comparație cu ceea ce era în vechiul regat, am constatat apoi iar nu numai deosebiri, dar și lucruri mai puțin precise decât în vechiul regat, în chestiunile disciplinare judecătorești. Acolo instanțele nu erau deosebite una de alta. Se trimiteau unele cauze și la judecătoria protopopească, cele mai multe le judeca Senatul curat bisericesc al consistoriilor eparhiale, de unde rămânea dreptul de apel la Senatul curat bisericesc al Mitropoliei, la Consistoriul mitropolitan. S'a simțit trebuința ca aceste chestiuni să fie date în competența unor coroporațiuni distincte, fiindcă acel senat avea să se ocupe și cu chestiuni administrative, va să zică să nu fie concentrată într'o mână și partea administrativă și cea judecătorească. La biserica din vechiul regat, s'a constatat că această parte judecătorească era mai bine precizată. A fost deci primită și generalizată. S'a constatat însă că această biserică nu a avut în trecut un drept de auto-legislațiune, desi principal s'a recunoscut că biserica trebuie să fie autonomă. Va cita pentru dovedirea acestui lucru chiar părerea lui Haret. Iată ce spunea Haret în broșura sa: „Criza bisericească” tipărită în București la 1912.

„Că biserica trebuie să fie autonomă în afacerile ei, cine se îndoiește? Încă dela Divanul ad-hoc toți oamenii de stat serioși au recunoscut aceasta și când Vodă-Cuză a cercat să dea bisericii o organizare, în care intrevenția statului era prea simțită, el a întâmpinat opoziție nu numai din partea bisericii, dar și din a oamenilor politici. Constituția din 1866 a consacrat definitiv principiul autonomiei bisericești în materie bisericească”.

Va să zică un principiu consacrat, după cum constata Haret, în constituțiunea dela 1866, n'a mai putut încăpea cu suficientă precisiune stilară în textul constituțiunei dela 1923.

„Însă este mare distanță între această autonomie și pretenția acelor, cari ar voi să vadă rupte toate legăturile dintre stat și biserică. Dacă aceasta din urmă va fi avut unele neajunsuri de pe urma amestecului politicei — și mai ales a politicianismului — în trebile sale, ea ar fi nedreaptă și ar da dovadă de o necompletă înțelegere a lucrurilor, dacă nu ar recunoaște marile servicii, pe cari i le-a adus Statul

în nenumărate împrejurări și mai ales în momentele cele mai grele". Desigur că nimeni nu va trage la îndoială serviciile pe cari Statul le-a adus bisericii sale, însă în diferite rânduri am constatat că ele n'au fost așa de mari cum au cerut interesele bisericii, și nu s'au dat nici la timp, nici cu inimă destul de largă. Să sperăm, — mai ales acum după asigurările date de dl. ministru al cultelor chiar în ședința de astăzi, — să sperăm că în viitor munificența statului față de toate cerințele de ordin cultural și educativ ale bisericii ortodoxe române, va fi mai mare decât în trecut, și va încerca și acest guvern, și cele următoare să repare greșelile trecutului și ale prezentului.

Domnule președinte, vă rog să binevoiți a-mi acorda o pauză de zece minute, fiind prea obosit.

Dl. Dr. N. Lupu: Domnule președinte, deputați sunt cam câți epuri la biserică. Cred că trebuie ridicată ședința.

Dl. M. G. Orleanu, președinte: Ședința se suspendă pentru zece minute.

— *La redeschidere.* —

Dl. Iorgu Toma, vice-președinte: Dl. Lupuș are cuvântul cu continuare.

Dl. I. Lupas: Din studiul comparativ despre care aminteam că a format primul obiect de preocupare al comisiunii de 15, a ieșit la iveală că biserica din regat avea autocefalie. Dar ce privește autonomia despre care vorbea regretatul Spiru Haret, că ar fi fost recunoscută principial în constituțiunea dela 66, nicăiri nu se poate găsi nici o urmă palidă a ei, afară doar de Sfântul Sinod. Fiindcă Sfântul Sinod nu avea nici el atribuțiuni destul de lămurite, își aroga câteodată și dreptul de a se ocupa cu totfelul de chestiuni administrative bisericesti, cari ar fi fost numai de competența Consistorului. Va să zică era aci o complectă confuziune de atribuțiuni, care nu se mai poate perpetua decât spre vădita pagubă a intereselor bisericesti.

La biserica din Bucovina, s'a constatat că era o biserică aservită statului și încă unui stat care și din punct de vedere religios și național, a fost un stat străin. Despre un fel de autocefalie poate fi vorba și acolo, mai ales după ce s'a înființat la 1873 mitropolia din Cernăuți creiată tocmai ca să împiedice tendințele Bucovinenilor de a se unifica de pe atunci cu mitropolia ardeleană, să fi format împreună, măcar sub

raport bisericesc, un corp încheșat. Fiindcă opinia publică din Moldova vedea o jignire în creiarea acestei mitropolii autocefale cu două episcopii la Zara și Cataro, cu drept cuvânt, spunea mitropolitul Calinic Miclescu că este o parodie, ca o mitropolie să fie cu episcopiile sale „la marginile pământului”

Dl. P. Gârboviceanu, raportor: Acolo unde soarele obosit se înneacă în mare.

Dl. I. Lupas: Calinic a protestat și a învinuit pe episcopul „fără de lege” Eugenie Hakman că sfâșie eparhia și o scoate de sub adevărata ei dependență ierarhică față de mitropolitul său tradițional și creiază un simulacru de autocefalie bisericească. Cita în această privință și textul unui canon, în care se prevedeau sancțiuni grave pentru oricine ar încerca să sfâșie în două vre-o eparhie cu ajutorul unei stăpâniri politice. S'a constatat și acolo un fel de absolutism ierarhic, însă absolutismul ierarhic bucovinean se deosebia întru câtva de al vechiului regat, prin faptul că Mitropolitul dela Cernăuți avea lângă sine un consistoriu, dar nu era obligat să fină seamă de hotărârile acestui consistoriu, care era numai un for consultativ; așa dar era un absolutism ierarhic temperat. Încercarea de autonomie bisericească deplină, încercare făcută pe vremea Mitropolitului Silvestru și reluată mai târziu firește, n'a putut duce la rezultatul dorit, din cauza atitudinii ostile, pe care o avea consecvent stăpânirea politică austriacă. În ce privește Basarabia s'a constatat și acolo o năzuință neîntreruptă de a-și avea o autonomie bisericească. Dupăcum am amintit, Gavril Bănulescu a fost destul de iscusit să afirme această autonomie locală prin întreaga operă culturală săvârșită prin înființări de seminar și de tipografie, menite să dea merindea sufletească necesară preoțimei și credincioșilor săi. Mai târziu a urmat și acolo invadarea politică, s'a strâmtorat tot mai mult terenul. Prin anii 1860 sau 65, funcționa un Sinod la care se întruneau însă numai protopopi. La 1917, după izbucnirea revoluției rusești, congresul dela Moscova a acordat tuturor eparhiilor din cuprinsul Rusiei, dreptul de a-și alege căpetenia lor bisericească. Atunci s'a organizat și biserica basarabeană și fiindcă printr'o fericită întâmplare erau acolo refugiații noștri din Transilvanja, în organizarea pe care au făcut-o

au primit ca principiu colaborarea cu elementul mirean din statutul organic. Însă i-au dat o aplicare cu totul deosebită; pe când în Transilvania era largimea aceasta democratică unică în felul ei, așa că nimeni nu putea îndeplini o funcțiune în biserică, decât în baza sufragiului universal, fie că sufragiul acesta se pronunța direct ca la parohii, fie că se pronunța indirect prin delegați pe care poporul îi trimetea în corporațiile electorale reprezentative și legislative, în Basarabia s'au luat lucrurile dintr'o latură ceva mai strâmtă, spunându-se că ar fi deajuns dacă la congresul bisericesc se întâlnește preotul cu cantorul locului și cu episcopul. Consultarea poporului a rămas neglijată, ca un lucru de prisos. În Ardeal nu este așa. Nimeni nu poate participa la o întrunire bisericească, dacă nu are preotul mandat în regulă din partea colegiului preoțesc, pe care-l reprezintă acolo, iar deputatul mirean din partea cercului electoral respectiv.

Va să zică concepția s'a diferențiat foarte mult în punctul acesta între Ardeleni și Basarabeni.

S'a constatat apoi că nu este tocmai lămurită concepția de autonomie bisericească. Nu vreau să aduc învinuire fraților preoți din Basarabia, însă din celece s'au petrecut în ultimii ani, s'a văzut că preoțimea din Basarabia înțelege autonomia bisericească par'că s'ar referi numai la preoți și nu ar cuprinde în sine întreaga masă a credincioșilor.

Nouă ni-s'a adus învinuirea că n'am făcut un proiect de lege unitar și am admis ca acest mozaic bisericesc să se perpetueze și în viitor; dar nu e aci nici un pericol. Însuș proiectul pe care ni-l înfățișează dl ministru de culte, el însuși dă posibilitatea să se perpetueze acest mozaic. Ni s'a adus învinuirea fiindcă noi stăruim pentru menținerea organelor de conducere ale Mitropoliei ardeleni. Văd că în proiectul guvernului este admis și acest postulat. Unui organ capabil de viață nu este bine a i se suci gâtul prin textul unei legi; din aceasta nu folosește nici statul, nici biserică; trebuie lăsat oricare organ să-și dovedească capacitatea sa nu numai de viață, dar și de activitate. Când nu se va mai dovedi capabil, atunci va adormi, se va desființa în mod firesc. Dacă s'ar face, și ar fi fost bine să se facă și până acum, sau cel puțin să

se facă de acum înainte, un studiu asupra tuturor corporațiilor de conducere, de pildă să se așeze laolaltă tot ceea ce a făcut Sf. Sinod dela 1872 și până astăzi, ori ceea ce a făcut consistorul bisericesc superior, abia atunci poate veni cineva să pronunțe un verdict în deplină cunoștință de cauză, să zică: iată nu organ de conducere care dovedește că merită și poate să existe mai departe, sau se va zice: iată un organ care este completamente lipsit de vlagă și de folos, deci trebuie desființat. Fîrește, că aceasta se poate aplica și la consistorul mitropolitan din Ardeal. Întru cât aci a lucrat un singur om timp de 50 de ani, un singur secretar al consistorului mitropolitan, care uneori locuia în Sibiu și putea să lucreze sistematic, alteleori, pe vremea Mitropolitului Meșianu, locuia în Oradia-Mare și venia la începutul unei săptămâni să-și ridice leafa și apoi pleca fără să mai lucreze așa încât ședințele consistorului mitropolitan erau aproape totdeauna lipsite de materialul necesar pentru desbateri și pentru luarea de hotărâri în completă cunoștință de cauză.

Aceasta însă nu însemnează că legea ar fi fost rea. Aceasta însemnează numai că oamenii cari au fost chemați să aplice legea nu și-au dat toate silințele să pună în funcție sistematică și normală toate organele create de dispozițiile acestei legi.

Mai este aci un articol semnificativ, trebuie să regret că s'a admis în stilizarea aceasta nenorocită, și anume este articolul referitor la funcționarea corporațiilor de conducere protopopească. Aici se lasă facultatea episcopului sau organismului eparhial să decidă unde cere trebuința și unde permit împrejurările să funcționeze consiliul și sinodul protopopesc, iar acolo unde nu permit împrejurările, să nu funcționeze. Cu această dispozițiune facultativă, în loc să îndrumăm spre o activitate sistematică pe oameni trândavi, se poate întâmpla ca și în părțile acelea unde organele protopopești au desfășurat în trecut oarecare activitate colectivă, să-i reducem și pe cei harnici la trândăvie. În adevăr orice adunare protopopească dă mult de lucru conducătorilor, ca și orice adunare mitropolitană sau episcopală; de aceea a trebuit ca toți membri clerului din Ardeal să lucreze, fiindcă n'au fost oameni așa de lipsiți de conștiință, încât să cuteze a

se duce în fața credincioșilor lor și să spună: n'am făcut nimic în anul care a trecut. Ei trebuiau să înainteze la sfârșitul fiecărui an diferite rapoarte, în care să-și dea seama de tot ce au lucrat, de felul cum au luptat pentru apărarea școlii, de lipsurile pe care le-au constatat în biserică sau în școală. Va să zică toți aceștia erau răspunzători și sîrșitul de răspundere la fiecare membru al clerului ardelean a trebuit să fie în progres continuu. Nici episcopul nu-și putea permite să meargă fără o darc de seamă despre activitatea sa și a sfernicilor săi înainte șinodului eparhial anual, nici mitropolitul nu-și putea permite să meargă nepregătit în fața congresului, care se ținea din 3 în 3 ani.

Iată, domnilor, cum prin această constituție bisericească se făcea în adevăr o operă educativă pentru preoțime și în orice caz o operă educativă cetățenească pentru întreaga obște a credincioșilor noștri (aplauze pe băncile opoziției).

Socotim că aceasta se poate face de acum înainte în tot cuprinsul României întregite, dar nufai dacă se iau dispozițiuni categorice și nu simple dispozițiuni facultative.

De aceea, îmi voi permite dacă împrejurările îmi vor permite și ele, ca în acele corporațiuni bisericești, chemate să îmbunătățească acest statut prin modificări salutare, să fac la timp oportun propunerea ca textul acesta să fie stilizat mai categoric.

Tot așa îmi pare rău că lipsește o dispozițiune privitoare la felul cum se instituiesc parohii și protopopii. Nouă, Ardelenilor, ni s'a cerut să renunțăm la sistemul electiv. Am dovedit însă că nu putem renunța, deoarece poporul este obișnuit din vechi timpuri să-și spună cuvântul la fiecare alegere de preot și socotim că este bine să rămână și mai departe în exercițiul acestui tradițional drept al său (aplauze pe băncile opoziției) prin care s'a trezit nu numai conștiința de drept și datorie în viața bisericească, dar s'a creat și un raport sufletesc intim între preot și între turma păstorită de dânsul. Preotul conștiincios niciodată n'a uitat că el își exercită funcțiunea nu numai prin acea hirotonisire, care vine de sus dela episcop, ci și prin acel vot obștesc, care vine de jos, din adâlcimiile conștiinței populare.

Nu vom cădea în gresala de a exagera că în Transilvania, între câteva mii de preoți or-

todocși români, ar fi fost numai îngeri. Au fost oameni și buni și răi; și pătrunși de duhul apostolesc, și pătrunși de duhul Mamonei. Nu voi uita niciodată o scuza a unui protopop, prietin cu vlădica și om cu bună stare materială, care nu a vrut să țină timp de 11 ani nici un șinod protopopesc. Și când a fost tras la răspundere pentru aceasta, a spus cu nepăsare: ce să mai pierd timpul să fac atâtea rapoarte? Nu a zis nimeni să țin ședință, și nu s'a revoltat nimeni, de aceea n'am ținut. Consistorul, în loc să-l pedepsească, nu l-a făcut nimic pentru că protopopul respectiv se bucura de sprijinul înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului și de al oamenilor din Consistoriu. Firește că așa nu se va îndrepta biserică, și nu poate fi pornită pe calea progresului. Dacă rămâne în grija exclusivă a organelor bisericești conducerea, îmi exprim însă speranța, că acelea, la cel mai apropiat prilej, vor găsi o modalitate să reglementeze și controlul acesta spre binele și folosul bisericeii.

Atât as mai avea de spus înainte de a termina, că speranța, pe care unanimitatea bisericeii și a națiunii noastre o leagă de această lege și de statutul alăturat, atârnă în cea mai mare parte de duhul apostolesc, pe care conducătorii vor reuși prin toate stăruințele să-l sădească în sufletul preoțimeii și prin mijlocirea ei să-l transpalteze în sufletul poporului întreg. Dar pentru aceasta trebuie un tratament cu mult mai bun decât acela aplicat în anii din urmă în biserică din Basarabia, unde cei însărcinați de minister cu controlul au făcut rapoarte adeseori injurioase, și au pierdut rapoartele acelea prin anumite valize. Astfel au văzut multele fețe bisericești din Basarabia, cum se vorbește despre rostul și activitatea lor în rapoartele confidentiale trimise la ministerul de culte. Controlorii trimiși în inspecții să aibă înainte de toate simțimântul frăției; și să încerce ca prin frăție să se apropie oamenii mai mult unii de alții. Aci sa' deslășurat oarecare discuțiune pe motivul: pentru ce a fost prezentat corpurilor legiuitoare și statutul? Țin să spun domnilor, că noi, reprezentanții ardeleni din comisioane, am stăruitor foarte mult ca statutul să nu fie adus în Parlament. Am știut că nu este de competența Parlamentului politic, ci este de competența congresului național-bisericesc să discute acest statut și să-și dea formă definitivă.

Față de această părere a noastră, frații din vechiul regat au zis: aveți dreptate, în ceea ce privește Transilvania, dar, în ceea ce privește vechiul regat, trebuie să știți că toate legile relative la biserică s'au votat de Parlament, și pentru că a aibă putere deplină statutul, trebuie să treacă și prin Parlament. Numai fiindcă nu am vrut să votăm împotriva lor, am admis această excepție dar în mod condiționat, ca ea să nu poată servi niciodată ca un caz de precedent, ci în viitor să rămână dreptul exclusiv al bisericii de a-și vota statutele și legile în corporațiile sale. După cât văd, nici acum nu se intră în amănunte asupra acestui statut, ci rămâne ca îmbunătățirea lui să o facă organele bisericesti, în sfera lor de autonomie. Nu pot lăsa neamintit un viciu de formă, pe care îl văd în felul, cum a ținut guvernul să intervertească succesiunea diferitelor articole din statut. Comisiunea de 15, lăsându-se influențată de expunerile doctrinare ale protosinghelului Dr. Clemente Popovici din Bucovina care susținea că principiul ierarhic este rădăcina constituționalismului bisericesc, întrucât Mântuitorul a dat „puterea cheilor” apostolilor și prin ei episcopilor, — a consimțit să ia Sf. Sinod ca temelie și de aci să pornească ca diferite ramuri ale unui pom organizațiile mitropolitane, eparhiale, protopopești și parohiale. A făcut deci abatere dela sistemul ardelean, unde ba a organizării bisericesti o formează parohia. Guvernul a introdus încă aci o schimbare nenorocoasă. Ne luând parohia ca bază, pornește dela corporațiile centrale (Sf. Sinod, Congresul, Consiliul central, Eforia), întreprinde apoi ordinea firească, sare din vârful piramidei la baza ei, începând o enumerare nouă: parohia, protopopiatul, mănăstirile, eparhiile, mitropoliile. Nu pot face acum și aci propunere de îndreptare a acestui viciu de formă, nefiind parlamentul competent. Sper însă, că la cea dintâi întrunire a congresului național-bisericesc se va observa scăderea aceasta și se vor lua măsuri pentru înlăturarea ei.

Țin să-mi exprim bucuria, că s'au eliminat din cuprinsul statutului două articole, care pentru noi ardelenii, erau foarte primejdioase și care dacă ar fi rămas în text, ar fi amenințat să zădărnicească întreaga autonomie a bisericii noastre. S'a spus că hotărârile sinoadelor eparhiale, numai atunci pot avea deplină valoare de drept,

dacă cel ce stă în fruntea eparhiei, episcopul, le prevede cu un fel de sancțiune, dacă le dă o aprobare deosebită. Față de această dispoziție dați-mi voie să relev atitudinea așa de frumoasă a episcopatului ardelean întrunit în congres la Sibiu în Martie 1925. Din proprie inițiativă ei au făcut următoarea declarație, vorbind în numele lor Mitropolitul din Sibiu: „Am convingerea că din organizația bisericii ardelene, pe urma acestui proiect, spre slăbirea ei, n'am jertfit nimic; am convingerea, că am dat un mare și efectiv ajutor întregii biserici române, pentru că ea se poate organiza pe temelile șaguniane și poate da roadele ei spirituale cu cea mai mare îmbelsugare. Putem fi mândri și satisfăcuți că prin legea codificată de arhiepiscopul Șaguna am putut sta în ajutorul întregii biserici.

„Cerem suprimarea articolelor 141 și 142 din Statut, articole prin care s'a făcut atârănătoare de episcop executarea unor concluze ale adunărilor eparhiale. Am fericirea să fac împreună cu frații episcopi declarația, că renunțăm la acest drept. Noi nu ni l-am revendicat niciodată, fiindcă ne-am dat seama, că *orice hotărâre trebuie să iasă din înțelegerea desăvârșită a clerului și poporului deopotrivă.*

„În clipa aceasta, când se cere votul d-voastră, dați-mi voie ca cu experiența alor 60 de ani și mai bine dela introducerea Statutului nostru organic, să repet și de data aceasta cuvintele mitropolitului de vrednică amintire Andreiu, rostite cu ocazia deschiderii congresului național-bisericesc din anul 1868: „*Depun cu desăvârșită odihnă sufletească toată competența legislativă și administrativă a bisericii noastre naționale în mâinile congresului prezent și a celor viitoare congrese*” și ale tuturor corporațiilor bisericesti cu adâncă convingere că aceste corporațiuni vor găsi lumina și înțelepciunea de lipsă pentru a lucra la întărirea bisericii.

„Noi ierarhii dăm binecuvântarea noastră rugând pe bunul Dumnezeu, ca roadele lucrărilor și hotărârilor noastre să fie spre binele și fericirea sfinteii noastre biserici și a neamului”.

În această atitudine de renunțare văd eu, cât de vie s'a pășirat în sufletul vlădicilor noștri din Ardeal tradiția altruistă a lui Șaguna. O asemenea renunțare a făcut și el în momentul când a dat această constituție bisericii. Într'una

din sedințele congresului dela 1868, s'a ivit o discuțiune vie și o deosebire de păreri, fiind că Șaguna afirma, că numai episcopul are dreptul să numească pe membri consistorului, întrucât chestiunea aceasta ar fi, după opinia lui, de ordin sacramental. Congresul însă a fost de părere că ei trebuiesc aleși, deoarece nu îndeplinesc funcțiuni sacramentale, ci funcțiuni administrative. Aceasta l-a consternat pe Șaguna, cum să vină congresul, să tragă la îndoială cunoștințele lui cele temeinice în chestiuni de drept bisericesc. A fost așa de supărat și de mâhnit sufleteste, încât s'a închis în casă și a sfărțit testamentul și n'a mai vrut să vorbească câțva timp cu nimeni. Dar la urmă și-a tras seamă că o lege și în corporațiunile bisericești este bine să se facă cu consimțământul tuturor. Și în declarațiunea sa publică, a spus: Dacă măritul congres crede că aceasta este numai o chestiune administrativă, mă învoiesc să se introducă în textul statutului organic ca dv. să aveți dreptul să alegeți și eu renunț la drepturile mele canonice. Va să zică era aceiași renunțare pe care o vedem și acum din actuala atitudine a episcopatului ardelean. Iată ce însemnează puterea unei tradițiuni spirituale, care a prins rădăcini așa de adânci! Poate să dispară trupește celce a creat tradițiunea, poate să moară, el totuș rămâne viu și generațiuni întregi vor apăra alcătuirea lui cu sfințenia, cu care se cuvine să amintim numele celui mai mare legislator, pe care l-a avut biserica și întreg neamul românesc în trecutul său.

Înainte de a încheia, trebuie să mai spun un cuvânt. Istoriograful ardelean Barițiu, care n'a fost niciodată printre prietenii lui Șaguna, dimtrivă i-a fost adeseori un dușman neîmpăcat, totuși în cartea sa: „Părți alese din istoria Transilvaniei”, s'a simțit dator să constate că Șaguna a croit un plan, la care succesorii săi vor lucra secole pentru a-l putea aduce la îndeplinire. Succesorii săi au lucrat în Ardeal până acum o jumătate de secol și mai bine păstrând acest duh altruist și dătător de viață, așezat de marele legiuitor drept temelie de granit pentru progresul bisericii noastre. Dacă pot dori vre-un bine bisericii mele și neamului meu, este ca duhul acesta al nemuritorului Șaguna să pătrundă în toți conducătorii și credincioșii bisericii ortodoxe române. Astfel sunt sigur că legea acea-

sta își va da roadele, pe care le dărim cu toții (aplauze). Fie ca ea să contribuie la o regenerare morală și religioasă a neamului nostru, spre binele statului, spre eterna pomenire a celui ce ne-a dat-o la 1868, din prisosința inimii și a geniului său, spre continua întărire a bisericii și spre lauda lui Dumnezeu dela care porcede „toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit” (aplauze prelungite).

Tineri însuflețiți

Propaganda culturală întreprinsă prin satele din jurul Clujului, de către societatea academică „Credința ortodoxă a studenților din Institutul nostru teologic, a început a fi cunoscută și apreciată în cercuri destul de largi. După frumoasele sedințe cultural-religioase ținute în comunele: Apahida, Bonțida, Caraș, a. societatea a fost invitată în comuna Aghires, unde se resimțea nevoia de întărire sufletească, cu atât mai vârtos că primii credincioși ai acestei parohii ortod. nou înființate, abia acum s'au reîntors la sândul bisericii strămoșești. În ziua de 5 Aprilie a. c. a descins aci un grup de studenți în teologie însoțiți de vrednicul lor profesor Dr. A. Buzdug. Sunt întâmpinați de către înv.-dir. Ioan Pap, care îi conduce la școală. Pe la ora 8 se adună credincioșii la capela ortodoxă instalată într-una dintre salele școlii de stat. Serviciul divin a fost celebrat de către dl prof. Dr. Andrei Buzdug și administratorul parohial Aurel Mușat. Răspunsurile liturgice date cu multă precizie de către corul societății condus de studentul teolog Ioan Delu, au impresionat adânc sufletele credincioșilor.

După liturgie a predicat dl prof. Dr. Buzdug. A explicat pericopa evanghelică a zilei, mișcând și emoționând sufletele credincioșilor până la lacrimi.

După masă la ort. 1 satul întreg, cu mic cu mare aleargă la școală, ca să asculte învățăturile viitorilor slujitori ai altarelor, de cari poporul leagă frumoase nădejdi. A venit la școală satul întreg, fără deosebire de confesiune și naționalitate.

1. Programul a fost început de către președintele societății Teodor Ciuruș a. III teologic care printr-o cuvântare scurtă arată scopul venirii acestei societăți în comună. Spune că au venit în numele credinței strămoșești și culturii românești.

2. Profesorul Dr. A. Buzdug vorbește despre „însemnătatea meseriilor”, într'un limbaj ușor și atrăgător și este ascultat cu multă atențiune. Intreaga conferință o expune în cadrele unei povestiri tâlcuită pe înțelesul poporului.

3. Studentul din a. III teol. Ioan Popescu Argeș, prin conferința „Ortodoxismul ca stâlp al neamului” trece fiorii trecutului dureros al bis. ort. și însemnătatea ei pentru neamul românesc.

4. Poeziile: „O scrisoare dela Muselinselo” declamată frumos de către Sofron Bulz a. I. teol. și „Doina” decl. de Const. Dumitrescu stud. anul II teologie, storce lacrimi din ochii ascultătorilor.

5. Cântările religioase: „Sfânt” din liturgia lui Gh. Dima, „Tatăl nostru” și „Cât de mărit este Domnul” frapează pe creștinii prezenți, cari dupăcum s'au exprimat, pentru primadată au avut fericita ocaziune, ca să trăiască clipe de adevărată mulțumire sufletească.

6. S'au mai executat și câteva cântări lumesti populare precum și o declamație hazlie a studentului Mircea Fodoreanu, cari au fost viu aplaudate.

7. Mihai Grecu vice-președinte al soc. printr'o cuvântare potrivită mulțumește publicului pentru uatentărea dată, rugându-l ca îndemnu-rile primite să le transpună în fapte frumoase creștinești. Arată mulțumirea sa sufletească, când vede că alături de puținii ortodoxi se prezintă uniții în număr atât de frumos. Mulțumește călduros dlui inv.-dir. Ioan Pop pentru primirea făcută.

La ora 4 grupul de studenți în cântece vesele la drumul spre gară, fiind însoțit de un public numărös, care rămâne cu impresiile și nădej-dile cele mai frumoase în suflet (g—m).

STIRI

Majestatea Sa Regele Ferdinand, spre bucuria tuturor supusilor, din întreg cuprinsul țării s'a află pe calea însănătoșerei complete. În Erarhia noastră s'au fost dispus și săvârșit rugăciuni către atopoternicul Dumnezeu, pentru grabnica însănătoșare a Capului încoronat al patriei noastre.

Mulțumind lui Dumnezeu, că s'a milostivit spre poporul nostru suntem fericiți a putea aduce la cunoștința poporului nostru ca dar de ziua Invierii, și acest dar neprețuit de care ne-a învrednicit — de marea sărbătoare.

* * *

Danii. Sămânța aruncată de P. S. Sa episcopul nostru Nicolae prin pastorală dela sărbătorile Crăciunului, în parohia Râpa de sus a căzut pe pământ bun. În urma sfaturilor date de P. S. Sa, s'a format reuniunea femeilor pentru înfrumusețarea bisericii. La stăruința doamnei Florentina Malos s'a deschis o colecție benevolă, din care a rezultat frumoasa sumă de 15.000 lei. Cu aceasta sumă s'a procurat un rând de ornate bisericesti cari s'au sfințit în Dumineca Floriilor.

Parohianul Șendrea Manoilă a dăruit suma de 1500 lei, pentru un potir.

Câteva femei s'au întovărășit și au cumpărat materie de un stihar, care a fost brodat cu motive românești, reprezentând azi o valoare de 8000 lei.

Pentru jertia adusă și munca depusă, tuturor le aduce cele mai vii mulțumite: preotul Malos.

* * *

Pentru muzeu. Dela oficiul parohial din Deag am primit pe seama muzeului eparhial o Prăvilă dela 1651, un evhologiu vechiu, un liturgier dela 1713, un liturgier dela 1768 și un circular vechiu al lui Andrei Șaguna.

* * *

Căsătorii între morți. În China se căsătoresc și morții; și iată cum: când a murit — de pildă — un bărbat neînsurat și o fată sau femeie fără să fi avut bărbat, rudele convin și duc sicriul bărbatului lângă al femeii și apoi se așează la petrecere, mai bine zis: la pomana amânduror

morți. După aceea, îi transportă la cimitir, unde preotul lor îi așteaptă ca să-i cunune — mai înainte de i-a înmormânta. Apoi se pun sicriile în aceeași groapă, — și aceasta este la chinezi căsătoria morților.

* * *

† *Petru Sămărghițan*, paroh ort. român în Cucurdea română a reposat în urma unui accident nenorocos în ziua de 7 Aprilie 1925 în etate de 75 ani după 53 ani de preoție.

† *Maria Crișan*, soția fostului profesor dela seminarul din Sibiu, mama artistului Ionel Crișan dela opera română din Cluj a reposat în Cluj la 9 Aprilie în vârstă de 60 ani după o văduvie grea de 40 ani.

† *Romul Nestor*, presbiter, profesor titular definitiv, deputat sinodal în Arad a încetat din viață Miercuri, la 8 Aprilie a. c. în al 61-lea an al etății și al 34-lea al activității sale pe teren bisericesc și școlar. Odihnească în pace!

* * *

Adventisti în Bucovina. Sunt demne de remarcat manifestările ce izvoresc din conștiința poporului de a-și apăra legea și biserica.

O manifestare de acest fel, săvârșită în ziua de 10 Martie 1925 se vestește din Bucovina, și anume din comuna Fundul Moldovei.

În această comună propagatori adventiști au convertit imediat după război câteva familii dela credința noastră dreptmăritoare.

Datorită unei contrapropagande, începută cu multă râvnă de păr. protoiereu Ion Popovici, mișcarea sectei religioase fu oprită, ba o parte din sectari reintră în sânul sf. noastre biserici.

Restul adventiștilor, inspirat de predicatori străini, începe a-și clădi o casă de rugăciuni, fără a avea pentru aceasta autorizația necesară. În ziua menționată o comisiune veni la fața locului pentru a ancheta cazul și a se interesa dacă vecinii admit să se ridice „capîștea”, după cum o numesc sătenii.

Revoltați de cutezanța celor câțiva adventiști, peste 500 de bărbați s'au adunat în fața „capîștei” și au declarat membrilor comisiunii că sătenii din acest sat nu vor permite nici odată ca în mijlocul lor să se ridice un cuib de învrăjbire, de rătăcirea minții, de batjocurirea credinții strămoșești, și dacă adventiștii vor să aibă capîște, n'au decât să plece din comună. Apoi aflând că autorizația pentru zidirea casei

lipsește, sătenii au desfăcut părății în câteva clipe, și au hotărît să sfințească locul blăstămat. Puținii adventiști, speriați de cele petrecute, au fugit renunțând la ideea de a-și clădi „capîștea” împotrivindu-se voinței întregii comuni.

* * *

Călătoria pe C. F. R. se va scumpi cu 30% dela 1 Mai. Tot această scumpire se va aplica și la transportul mărfurilor. Aceasta se face pentru echilibrarea bugetului C. F. R. care a avut în anul trecut o pierdere de 2 mil. lei.

* * *

DAR. Dela Oficiul parohial din Cristești (Tg. Murăș) am primit un rând de odăjdii bisericești pentru bisericile sărace.

* * *

Cântare cu duh. Într'una din zile, fostul nostru scriitor român, Anton Pann, fu întrebat de un prieten:

— Cum faci oare că, cântările tale bisericești sunt întocmite așa că scot un viers dulce și frumos? Dar piosul compozitor răspunde:

— Eu nu pot altfel, le compun așa după inima mea. Dacă cuget la Domnul ziua și noaptea și fac și eu cât pot voia lui cea sfântă, cred că și Darul lui Isus Cristos este în mine, inima mea e atât de plină de bucurie duhovnicească că văd notele mele că saltă și sar din condei. Le mai pun omalon, antichenoma etc. semne ce înfrumusează cântarea și apoi le cânt cu rag și cu credință și cântaera mea cu duh mă face mai bun și atrage și alte suflete la Domnul.

* * *

DL Dr. NICOLAE REGMAN inspector școlar a fost numit inspector general școlar șef al Regiunii Cluj, care post și l-a ocupat.

* * *

Alegerea de episcop la Arad a fost fixată pe ziua de 3 Mai, Dumineca Minorosiților. Sinodul eparhial electoral va fi condus de I. P. S. Mitropolitul dela Sibiu.

* * *

Au apărut „Omorul ritual din punct de vedere istoric și medical” de Dr. Virgil Cioban. Prețul 60 lei.

Sfânta Biserică, Episcopii și preoții, de Dr. Nic. Brinzeu. Broșura aceasta formează No. 3 din seria „Pocăiții” editate de autor. Prețul 8 lei.

CĂRȚI

La consistoriul nostru sunt depozitate spre desfacere următoarele cărți:

1. Papism și ortodoxism în Ardeal de Dr. G. Ciuhauđu — — 12.— Lei
2. Români ortodocși și Români uniți de Dr. G. Ciuhauđu — 10.— Lei
3. Ortodoxia și creștinismul apusean de P. L. Nicodim — — — 8.— Lei
4. Schisma Românească sau Unirea cu Roma — — — — — 2,50 Lei
5. Analele Asociației „A. Șaguna“ II, și III. à 20 lei, pentru membri — — — — — 16.— Lei
6. Invățăminte cu icoane (12 cărți postale cu icoane din Sft. Scriptură) — — — — — 10.— Lei
7. Vieța unei mame credincioase de Dr. I. Lupaș — — — 5.— Lei
8. Spice din istoria bisericeii de Dr. I. Lupaș — — — — — 5.— Lei
9. O pagină din lupta noastră pentru existență de P. S. N. Ivan — — — — — 5.— Lei
10. „Problema educației sexelor“ 8.— Lei
11. „Femeia“ de Dr. C. Stanca — 20.— Lei

Nr. 227—1925.

3—3

CONCURS

Pentru întregirea parohiei aII-a de clasa primă (I) din *Tg.-Murăș* aprobată de Ministerul Cultelor sub Nr. 416p1 din 1924, se publică concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „*Renășterea*”.

Beneficiile parohiei sunt:

1. Salar dela stat.
2. Relut de locuință 5000 lei anual.
3. Sesié parohială de 32 jug. în hotarul comunei Cotuș, primită prin reforma agrară din rezerva de stat.
4. Jumătate venitele stolare obicinuite.

Sfera de activitate a parohului este: *a)* îndeplinirea tuturor funcțiilor în și afară de biserică în mod alternativ săptămânal; *b)* îndeplinirea serviciilor pastorale la spitalele de stat, la asilul de copii și la penitenciarul de stat; *c)*

îndeplinirea serviciilor pastorale și conferențiale la garnizoana *Tg.-Murăș* și la spitalul militar ortodox român în garnizoană; *d)* fiind preotul prim și protopop, preotul al doilea este deobligat al suplini pe preotul protopop ori de câte ori va fi trebuință; *e)* catechizarea elevilor dela școalele primare de stat, dela ucenicii industriali și dela școala de arte și meserii.

Concurenții vor înainta cererile de concurs instruite conform normelor în vigoare subsemnatului oficiu protopopesc în termenul fixat, iar pentru a face cunostință cu credincioșii se vor prezenta în o Duminecă sau sârbătoare la biserică spre a cânta, celebra și predica.

Reflecțanții din alte eparhii vor prezenta certificat de concesiune dela chiriachul de care atârână și act dela P. S. S. episcopul nostru al Clujului că poate fi acceptat în candidare.

Oficiul protopopesc ort. rom. din *Tg.-Murăș* în conțelegere cu comitetul parohial.

Tg.-Murăș, la 24 Martie 1925.

Stefan Russu, protopop.

Nr. 228—1925.

3—3

CONCURS

Pentru întregirea postului de paroh din parohia de clasa a III-a Sânger din protopopiatul *Tg.-Murăș* să scrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima apariție în „*Renășterea*”

Beneficiile împreunate cu acest post sunt:

1. Salarul dela stat.
2. Locuință în natură. Casa parohială fiind pregătirile pentru edificare în curgere.
3. Sesiune parohială în mărime de 20 jug. din cari o grădină de 1 jug. lângă casa parohială.
4. Dela fiecare familie câte o miertă porumb și o zi de lucru.
5. Venitele stolare obicinuite.

Concurenții își vor înainta cererile de concurs, instruite conform legilor în vigoare în termenul de mai sus subsemnatului oficiu protopopesc și se vor prezenta cu știrea mea într'o Duminecă sau sârbătoare la biserică pentru a face cunostință cu poporul.

Tg.-Murăș, la 24 Martie 1925.

Oficiul protopresbiteral al tractului *Tg.-Murăș* în înțelegere cu comitetul parohial.

Stefan Russu, protopop